

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 27 września 2016 roku

ZEW.422.35.2016.KD

Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej

art. 70. Konstytucji RP zapewnia każdemu dziecku prawo do bezpłatnej nauki do 18. roku życia. System szkolny w Polsce nie tworzy formalnych barier selekcyjnych w dostępie do kształcenia, jednakże struktura społeczna i rosnące zróżnicowanie materialne sprawiają, że w praktyce szanse na dobrą edukację dzieci i młodzieży nie są równe.

Společne nierówności w dostępie do edukacji stanowią złożony problem. Podstawowym czynnikiem wpływającym na obniżenie zdolności edukacyjnych dzieci jest niski status ekonomiczny rodziny. Dzieci pochodzące z ubogich rodzin rzadziej odnoszą sukcesy w szkole i częściej wybierają szkoły niższego szczebla¹, co może mieć negatywny wpływ na ich sytuację na rynku pracy. W ubogich domach wysiłki rodziców skoncentrowane są na zaspokajaniu elementarnych potrzeb bytowych. W tej sytuacji inwestowanie w wykształcenie i rozwój dzieci, zauważanie oraz wspieranie ich uzdolnień i pasji jest raczej rzadkością. Dotyczy to zakupu książek, korzystania z instytucji kultury, rozwijania zainteresowań, wyjazdów na wakacje, a często nawet zakupu podręczników i pomocy szkolnych.

Na szczególną uwagę zasługuje sytuacja na wsi. Na obszarach wiejskich kumuluje się szereg zjawisk wpływających niekorzystnie na możliwości edukacyjne ich mieszkańców. Jednocześnie pozytywne czynniki, decydujące o rozwoju społecznym skoncentrowane są w miastach, gdzie nie występują bariery dostępu do infrastruktury edukacyjnej, społecznej, informatycznej i kulturalnej. Miasta stwarzają otoczenie, w którym ludzie mogą efektywnie

¹ Janina Petelczyc, *Równi i równiejsi*, nowyobywatel.pl, s. 3

korzystać z bogatych zasobów naukowych, kulturalnych oraz obiektów sportowych². Dzieci ze środowisk wiejskich gorzej radzą sobie na egzaminach zewnętrznych, a także podczas całego procesu kształcenia³.

Część barier tam występujących związana jest z funkcjonowaniem systemu oświatowego. Należy do nich m.in. liczba placówek oświatowo-wychowawczych i fizyczna dostępność szkół, zwłaszcza ponadpodstawowych. Bardzo niekorzystnym zjawiskiem, z punktu widzenia wyrównywania szans edukacyjnych, jest tendencja do likwidacji szkół w małych miejscowościach, zmuszająca do czasochłonnych i męczących dojazdów, których organizacja często uniemożliwia realizację zajęć pozaszkolnych, w tym rozwijanie uzdolnień, zainteresowań i pasji.

Ważnym wstępnym warunkiem wyrównywania szans edukacyjnych jest upowszechnienie wychowania przedszkolnego. Zajęcia przedszkolne stymulują rozwój dziecka i przygotowują je do nauki szkolnej, kształtują umiejętność obcowania z rówieśnikami, a dzieciom z rodzin o niskim kapitale kulturowym dostarczają bodźców do rozwoju intelektualnego. Dzięki temu w przyszłości lepiej radzą sobie w szkole od tych, które do przedszkola nie uczęszczały, co potwierdzają liczne badania⁴.

W ostatnich latach nastąpił znaczny wzrost upowszechnienia wychowania przedszkolnego na obszarach wiejskich.⁵ Zwiększenie zakresu korzystania z tego etapu edukacyjnego jest zjawiskiem pozytywnym, które można wiązać m. in. z wprowadzeniem obowiązku wychowania przedszkolnego dla dzieci 5-letnich od 2011 r. oraz ze stopniowym wzrostem liczby placówek. Nadal jednak istnieje znaczna dysproporcja pomiędzy dostępem do przedszkoli w miastach i na terenach wiejskich. Zgodnie z danymi opublikowanymi przez Główny Urząd Statystyczny, w roku szkolnym 2014/2015 79,4% dzieci w wieku od 3 do 5 lat uczęszczało do placówek wychowania przedszkolnego, przy czym w odniesieniu do dzieci zamieszkujących w miastach odsetek ten wynosił 92,9%, a na obszarach wiejskich – zaledwie 60,8%⁶.

Ustawą z dnia 29 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 35) został wprowadzony obowiązek szkolny

² *Sprawozdanie z Realizacji w 2013 r. Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 oraz Podsumowania działań z całego okresu trwania programu* s. 1-2

³ Główny Urząd Statystyczny, *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2014/2015* Warszawa 2015 r. s. 109-110

⁴ Janina Petelczyc, *Równi i równiejsi*, nowyobywatel.pl, s. 1

⁵ Wskazuje na to m.in. treść *Sprawozdania z Realizacji w 2013 r. Programu Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013 oraz Podsumowania działań z całego okresu trwania programu*

⁶ Główny Urząd Statystyczny, *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2014/2015* Warszawa 2015 r. s. 63.

od 7. roku życia oraz obowiązek dziecka w wieku 6 lat do odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego. Szczególne zaniepokojenie budzi sytuacja dzieci z rodzin ubogich oraz z obszarów wiejskich, dla których obowiązkowe przygotowanie przedszkolne i obniżenie wieku obowiązku szkolnego było szansą na zminimalizowanie skutków działania negatywnych czynników zmniejszających ich zdolności edukacyjne. Rzecznik Praw Dziecka wyraża zaniepokojenie, czy wprowadzenie tych zmian nie prowadzi do odwrócenia korzystnego trendu zwiększającego wczesny dostęp tych dzieci do edukacji.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t. j. Dz. U. z 2015 r. Nr 2086), zwracam się do Pani Minister o analizę przedstawionych problemów oraz wskazanie jakie działania, biorąc pod uwagę opisane powyżej kwestie, podejmuje resort edukacji, by zwiększyć szanse edukacyjne dzieci i młodzieży z terenów wiejskich. Proszę także o poinformowanie Rzecznika o planach resortu edukacji w tym zakresie.

Z wyrazami szacunku
Marek Jankowski